

διά τῆς ἀκολασίας του ἢ τῆς κακῆς του διαγωγῆς ;

«Εἶναι τίποτε νὰ πράξωμεν, ὅπερ νὰ ᾖναι ὠφέλιμον εἰς τινὰ ἐξ ἡμῶν, εἰς τὴν πατρίδα ἢ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ;»

Ἴδου φιλοδοξία ἥτις ἠμπορεῖ νὰ φανῆ ὀλίγον ὑπερβολικὴ διὰ πτωχοῦς ἐργάτας, κατοίκους μικρᾶς πόλεως κειμένης ἐν μέσῳ τῆς ἐρήμου· ἀλλ' ἡ τοιαύτη φιλοδοξία εἶναι ἐπαινετὴ· μόνοι οἱ ἀγαπῶντες τὰ μεγάλα πράγματα πράττουν τὰ καλὰ πράγματα, καὶ καλὸν εἶναι νὰ τ' ἀγαπῶσιν ἀπενωρίως.

Ἴδου τὸ πρῶτον ἔργον τοῦ Φραγκλίνου· ἡ σύστασις τοῦ συλλόγου τούτου τὸν ἔκαμεν εὐτυχῆ ἐπὶ πενήτην καὶ πλείονα ἔτη. Ποτὲ δὲν ἠθέλησε νὰ κάμῃ αὐτὸν ἔργον προσωπικῆς φιλοδοξίας, καὶ δὲν ἠθέλησε ποτὲ νὰ ᾖναι τὰ μέλη αὐτοῦ πλείονα τῶν δώδεκα. Συνφωνήθη ὅμως ὅτι ἕκαστον τῶν μελῶν ἠδύνατο νὰ συστήσῃ ἄλλον πλησίον σύλλογον, καὶ οὕτως ἐσχηματίσθησαν ἐν τῇ πόλει τῆς Φιλαδελφείας καὶ ἀλλαχοῦ πολλαὶ μικραὶ ἑταιρίαι, τῶν ὁποίων τὰ μέλη συνήρχοντο εἰς ὀμιλίαν καὶ συζήτησιν. Ὑπῆρξε δὲ τοῦτο ἐν τῶν μεγάλων μέσων ὅσα μετεχειρίσθη ὁ Φραγκλίνος ἵνα καταστήσῃ κοινὰς τὰς ιδέας του.

Μία τῶν πρώτων του ιδεῶν ὑπῆρξε, κατὰ τὸ ἔτος 1731, ἡλικίαν ἔχοντος εικοσιπέντε ἐτῶν, ἡ σύστασις βιβλιοθήκης. Ἦσαν τότε ἐν Ἀμερικῇ τὰ βιβλία πολὺ σπάνια, διότι ὅλα ἤρχοντο ἐξ Ἀγγλίας, ἐν Ἀμερικῇ δὲ ἐτυπώνοντο μόνον βιβλία προσευχῆς καὶ θεολογίας, ἢ ἀλφαριθμητάρια, ἡμερολόγια κτλ. Τὰ σπουδαῖα βιβλία ἔπρεπε νὰ προμηθεύωνται ἐκ τῆς Εὐρώπης· ἐπειδὴ δὲ ὡσεπιτοπολὺ ταῦτα ἦσαν μεγάλα, εἰς φύλλον ἢ εἰς τέταρτον, ἢ ἀξία αὐτῶν ἦτον καὶ αὐτὴ μεγάλη.

Πτωχὸς δὲ ὢν αὐτὸς, ὁ Φραγκλίνος δὲν ἔδύνατο νὰ ἔχῃ βιβλιοθήκην ἰδίαν· ὅθεν ἐστοχάσθη νὰ σχηματίσῃ μίαν μετὰ τῶν φίλων του συνεταιρικῶς.

«Ἐσκέφθην, λέγει, ὅτι ἂν ἤθελα ἀναγγεῖλει ὡς προερχόμενον ἐξ ἐμοῦ τὸ σχέδιον τῆς συστάσεως βιβλιοθήκης, δὲν θὰ μὲ ἤκουαν· ὅθεν εἶπα ὅτι ἑταιρία τις φίλων συνέλαβε τὴν ιδεάν ταύτην, καὶ τοῦτο μοὶ ἐπέτρεπε νὰ τὴν ἐπαινήσω καὶ νὰ κηρύξω ὅτι τὴν εὕρισκα λίαν κοινωφελῆ. Ἐκτοτε, μετεχειρίσθη τὸ αὐτὸ μέσον καὶ εἰς ἄλλας ἐπιχειρήσεις, καὶ πάντοτε μοὶ ἐπέτυχεν.»

Ἐπρότεινε λοιπὸν τὸν τοιοῦτον συνεταιρισμόν. Ἐκαστος τῶν συνταίρων ἔπρεπε νὰ πληρώσῃ δύο λίρας ἅπαξ, ὡς ἀγορὰν τῶν πρώτων βιβλίων, καὶ δέκα σχελλίνα κατ' ἔτος πρὸς συντήρησιν τῆς βιβλιοθήκης.

Ἡ συνδρομὴ ἐπέτυχεν· ἀλλὰ δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ εὐρεθῶσι τὰ βιβλία, διότι ἔπρεπε νὰ

ἔλθωσιν ἐξ Ἀγγλίας. Ἦσαν ἐν τούτοις ἐκεῖ ἄνδρα τινὰ ζηλωτὴν καὶ πρόθυμον, ὅστις διέμεινε πάντοτε φίλος τοῦ Φραγκλίνου, τὸν Πέτρον Κόλλινσον, ἕνα τῶν ἀνταποκριτῶν ἐκ τῶν ὁποίων ἤθελα ἐπιθυμῆσαι ἕνα καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν Ἑταιρίαν, καὶ οὗτος, ἂν ἡ ἐν Φιλαδελφείᾳ Ἑταιρία ἐζῆτει εἴκοσι τόμους, εὕρισκε τρόπον νὰ στείλῃ τριάκοντα διὰ τῶν αὐτῶν χρημάτων. Πολλάκις δ' ἐπρόσθετε καὶ ἐργαλεῖα, καὶ ἐκ τῶν πρώτων τούτων ἐργαλείων φυσικῆς, σταλέντων παρ' αὐτοῦ εἰς Ἀμερικὴν, ἐδόθη ἀφορμὴ ν' ἀναπτυχθῆ παρα τῷ Φραγκλίνῳ τὸ παρατηρητικὸν ἐκεῖνο πρὸς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας πνεῦμα, εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλομεν τόσας ἀξιολόγους ἀνακαλύψεις.

Ἰδρυθεῖσας ἅπαξ τῆς βιβλιοθήκης, ὁ Φραγκλίνος συνέταξε τὸν κατάλογον, καὶ, ἐπειδὴ δὲν ἦτον πλούσιος, βλέπομεν ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς Ἑταιρίας ὅτι, ἐπὶ δύο ἔτη, ἀπηλλάγη τῆς ὑποχρέσεως τοῦ νὰ καταβάλλῃ τὰ δέκα κατ' ἔτος σχελλίνα, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἐτύπωσε τὸν εἰρημένον κατάλογον, καὶ διάφορα ἄλλα τῆς Ἑταιρίας ἔντυπα.

Ἡ βιβλιοθήκη αὕτη, τῆς ὁποίας ἡ ἀνάπτυξις ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς βραδεῖα, ἔμεινε πάντοτε βιβλιοθήκη ἰδιωτικὴ! Πεντήκοντα ἔτη μετὰ τὸν σχηματισμὸν αὐτῆς, δὲν εἶχεν ἀκόμη πλείονας τῶν 6,000 τόμων· μετὰ ἐβδομήκοντα πέντε ἔτη, 14,000. Σήμερον δὲ καλεῖται Βιβλιοθήκη τῆς Φιλαδελφείας, καὶ περιέχει 80,000 τόμους. Εἶναι ὅμως πάντοτε ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Φραγκλίνου καὶ τῶν φίλων του· εἶναι αὐτὸς ὁ πρῶτος σπόρος ἀναπτυχθεῖς, καὶ βλέπετε πόσον εἶχομεν δίκαιον νὰ λάβωμεν ὡς ἐπώνυμον τῆς ἡμετέρας βιβλιοθήκης ἄνδρα γνωρίζοντα νὰ ρίψῃ εἰς τὴν γῆν σπέρμα τοσαύτης γονιμότητος καὶ καρποφορίας.

Ἐπιταὶ τὸ τέλος.

EDOUARD LABOULAYE.

ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἐστὶ σελ. 76.

«Ὅτε οἱ Τοῦρκοι τῷ 1483 κατέκτησαν τὴν Ἐρζεγοβίνην, εὗρον τρεῖς θρησκείας ἐν αὐτῇ, τοὺς ὀρθοδόξους, τοὺς καθολικοὺς καὶ τοὺς βογομίλους.

Οἱ τελευταῖοι ἀκριβῶς εἶπεῖν ἦσαν ὑποδιαίρεσις τις τῆς αἰρέσεως τῶν Μανιχαίων, καὶ ἀπέστησαν πρὸς τὸν Μωαμεθανισμόν ἄνευ δυσκολίας, διότι ἡ πίστις αὐτῶν ὁμοιάζεν ἐν πολλοῖς πρὸς τὰς διδασκαλίας τοῦ Κορανίου. Πολλοὶ τῶν πλουσίων καθολικῶν, οἱ φρονούντες τὰ τοῦ κόσμου τούτου, ἐγένοντο ὡσαύτως μουσουλμάνοι, ἰδίως ἐκ τῶν ἀνωτέρων τάξεων· μέρος αὐτῶν ἔφυγε τὴν χώραν, μέρος δὲ, τὸ πτωχότατον καὶ στερούμενον μέσων, ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ πατρικοῦ

εδάφους και ἐτήρησε τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων του.

Οὔτε τῶν ἀποστατησάντων οὔτε ἐν γένει τῶν κατοίκων τῆς χώρας ὁ ἀριθμὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην δύναται νὰ βεβαιωθῆ. Οἱ ἱστορικοὶ ἀναφέρουσι μόνον ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην πεντήκοντα ἕως ἐξήκοντα χιλιάδες βογομίλων ἀπεδήμησαν ἀπὸ τῆς Βοσνίας εἰς Ἑρζεγοβίην.

Τὸ Almanach de Bosnie, συνταγὴν ὑπὸ τῆς ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως διὰ τὸ ἔτος 1289, τὸ ὁποῖον ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ 1872-1873, ἐν τῷ περὶ Ἑρζεγοβίνης κεφαλαίῳ δίδει τοὺς ἐξῆς ἀριθμοὺς περὶ τῶν κατοίκων τῆς χώρας:

Μωαμεθανοὶ	39,472
Ὁρθόδοξοι	23,492
Καθολικοὶ	48,289
Νομάδες	676

81,929 ἄρρενες.

Ἐὰν διπλασιάσωμεν τὸν ἀριθμὸν τοῦτον προσέτοντες ἐν δέκατον περιπλέον διὰ τὸ γυναικίον φύλον, καὶ ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς πολυαριθμούς ψευδεῖς δηλώσεις τὰς γενομένας πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους τῆς ἀπογραφῆς, θὰ ἔχωμεν ἐν συνόλῳ 180,270 ψυχάς.

Τὴν σήμερον οἱ μωαμεθανοὶ, οἱ ὅποιοι εἶναι οἱ ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων εὐγενῶν τῆς χώρας, εἶναι οἱ κύριοι τῶν γαιῶν, τὰς ὁποίας ἡ ἀποστασία τῶν πατέρων αὐτῶν διετήρησεν εἰς αὐτοὺς, ἀποτελοῦσι δὲ τὴν πρώτην τάξιν τῶν κατοίκων.

Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, ὅστις εἶναι ἀνώτερος πάντῃς ἄλλου θρησκευτικοῦ στοιχείου τῆς χώρας, αἱ πλοῦσαι αὐτῶν κτήσεις καὶ ἡ θρησκευτικὴ συγγένεια πρὸς τὴν ὀθωμανικὴν κυβερνήσιν, καθιστῶσιν αὐτοὺς ἰσχυρὸν ἐπίκουρον τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Εἰς αὐτοὺς ὀφείλεται ὅτι ἡ κατάκτησις αὕτη διετηρήθη μέχρι τῆς σήμερον, καίπερ περιστοιχιζομένη ὑπὸ χριστιανικῶν χωρῶν. Οἱ μωαμεθανοὶ κατοικοῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰς πόλεις, ζῶντες ἀπὸ τῶν εἰσοδημάτων τῶν γαιῶν αὐτῶν, ἅτινα ἐνοικιάζουσιν εἰς τοὺς χριστιανούς.

Ἐξαιρέσει τῶν Ἰουδαίων, τῶν Ἀθιγγάνων καὶ ὀλίγων Ὄσμανλήδων ὑπαλλήλων, στρατιωτῶν καὶ ἐμπόρων, οἱ ὅποιοι ζῶσιν εἰς τὰς πολυαριθμοτέρας πόλεις τῆς Βοσνίας, ἅπαντες οἱ κάτοικοι τῶν Ἰλλυρικῶν Ἀλπεων εἶναι σλαβικῆς φυλῆς, μηδ' αὐτῶν τῶν Βοσνιακῶν μουσουλμάνων ἐξαιρουμένων, οἵτινες, ὡς εἶπομεν εἰδικῶς περὶ τῶν ἐν Ἑρζεγοβίῃ, εἶναι ἀπόγονοι τῶν εὐγενῶν οἵτινες κατὰ τὸ τέλος τῆς ΙΕ' καὶ ἰδίως κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος ἀπεστάτησαν εἰς τὸν Μωαμεθανισμόν. Οἱ Ἑρζεγοβίνεοι φέρουσιν ἴσως τὸν σλαβικὸν τύπον ἀμιγέστερον πάντων τῶν ἄλλων. Ἀλλ' ἂν καὶ οἱ Βόσνιοι ἦ-

ναι τῆς αὐτῆς φυλῆς, εἶναι διηρημένοι ἐκ τῆς θρησκείας. Αἱ θρησκευτικαὶ διαφοραὶ καθιστῶσιν ἀδιαλλάκτους πρὸς ἀλλήλους ἐχθροὺς τοὺς κατοίκους. Οἱ μουσουλμάνοι ἐχθρεύονται τοὺς ὁμοφύλους τῶν χριστιανῶν, τῶν χριστιανῶν δὲ πάλιν καθολικοὶ καὶ ὀρθόδοξοι ἀποτροπιάζονται ἀλλήλους καὶ προδίδουσιν. Ἡ πολιτικὴ δὲ τέχνη τῶν τούρκων συνίσταται εἰς τὸ νὰ ὠφελῶνται ἐκ τῶν διαιρέσεων τούτων καὶ νὰ ὑποθάλωσι ταύτας.

Τὸ ἔδαφος διαιρεῖται εἰς *σπαχιλίκια*, τουτέστι τιμάρια μωαμεθανικά, τὰ ὁποῖα μεταβιβάζονται ἀδιαιρέτως εἰς ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, ταῦτα δὲ ἐκλέγουσιν ὡς ἀρχηγὸν τὸν πρεσβύτερον ἢ τὸν ἀνδρείτερον, προκειμένου νὰ πορευθῶσιν εἰς μάχην. Οἱ χριστιανοὶ χωρικοὶ ὑποχρεοῦνται νὰ ἐργάζωνται διὰ τὴν μωαμεθανικὴν κοινότητα, εἴτε κατὰ μῆνα, εἴτε κατ' ἀποκοπήν. Πολλοὶ χριστιανοὶ, ὡς οἱ Ἰουδαῖοι ἐν ἄλλαις χώραις, ἄφησαν τὴν γεωργίαν διὰ νὰ τραπῶσιν εἰς τὸ ἐμπόριον. Σχεδὸν ὅλον τὸ ἐμπόριον τῆς χώρας εὐρίσκεται εἰς τὰς χεῖρας τῶν ὀρθοδόξων τῆς Ἑρζεγοβίνης.

Οἱ καθολικοὶ τῆς Ἑρζεγοβίνης, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἐδιπλασιάσθη βεβαίως ἀπὸ ἑκατὸν ἐτῶν, καὶ καθ' ἡμέραν λαμβάνει αὐξησιν, ἐξαπλοῦνται ἰδίως εἰς τοὺς καζὰς τῆς Μοστάρ καὶ Λιουβούσκα καὶ, καθόλου εἰπεῖν, πρὸς τὰ τουρκοαυστριακά ἔθρια. Τὸν ἀντίον τὰ πρὸς νότον καὶ ἀνατολὰς μέρη εἶναι ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς Ὁρθοδοξίας.

Οἱ ὀρθόδοξοι ἔκαμον σπουδαίας προόδους ὕλικας, καὶ ἐπλούτησαν ἰδίως ἀπὸ τοῦ τελευταίου πολέμου τοῦ Μαυροβουνίου. Τὴν σήμερον ἔχουσι τὰ κεφάλαια τῆς χώρας καὶ προσπαθοῦσι νὰ ἀποκτήσωσι καὶ τὰς γαίας πρὸς καταστροφὴν τῶν μωαμεθανῶν. Οἱ πλεῖστοι αὐτῶν εἶναι ἰδίως εἰς τὸν καζὰς τῆς Τρεβίνης καὶ πρὸς τὸ Μαυροβούνιον ἐξηπλωμένοι.

Ἡ πολυαριθμοτέρα τάξις ἐν Ἑρζεγοβίῃ εἶναι ἡ τῶν χωρικῶν. Ἐκ τῶν 180,000 ψυχῶν μόλις 47,000 κατοικοῦσιν εἰς τὰς πόλεις τῆς Μοστάρ, τῆς Τρεβίνης, Φότσας, Στόλατζ κλπ., ἐνῶ 153,000 χωρικοὶ καλλιεργοῦσι 300,000 μέτρα τετραγωνικά γῆς καλλιεργησίμου καὶ 250,000 μέτρων τετραγωνικῶν λειβάδια. Σπανιώτατα καλλιεργοῦσιν οἱ μωαμεθανοὶ οἱ ἴδιοι τὰ κτήματά των' συνήθως τὰ ἐνοικιάζουσιν εἰς τοὺς χριστιανούς.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἑρζεγοβίνης δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς τρεῖς ομάδας: 1) τοὺς μωαμεθανοὺς, 2) τοὺς λατίνους ἢ καθολικοὺς, καὶ 3) τοὺς σέρβους ἢ ὀρθοδόξους. Ὑπὸ πολιτικὴν ἔποψιν οἱ Τούρκοι δεσπόζουσι τῆς χώρας, ἀλλ' οἱ Σέρβοι εἶναι οἱ πολυαριθμοτάτοι.

Οἱ μωαμεθανοὶ κατοικοῦσι τὰς πόλεις, τὰς εὐφορωτάτας πεδιάδας, παρὰ τὰς ὁδοὺς καὶ κατὰ μῆκος τοῦ βῶυ τῶν ὑδάτων. Οἱ χριστιανοὶ τοῦ-

ναντίον κατοικοῦσι χωρία διεσπαρμένα μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων εἰς ὄρη δασώδη.

Ἡ Ἐρζεγοβίνη ἔχει περίπου 36,000 ἄνδρας ἡλικίας 18 μέχρι 50 ἐτῶν. Ἐὰν ἀφαιρέσωμεν ἐκ τούτων τοὺς μωαμεθανοὺς, οἵτινες κατοικοῦσι τὰς πόλεις, τοὺς νομάδας καὶ τοὺς καθολικοὺς, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν ἐργατικὴν τάξιν τῆς χώρας, μένουσιν 20,000 περίπου ἀνδρῶν ὀρθοδόξων οἵτινες ἐπανέστησαν καὶ ἠ ἐπανάστασις τῆς Ἐρζεγοβίνης δύναται ὑπὸ τινὰ ἔποψιν νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀνταγωνισμὸς τῆς Ὀρθοδοξίας πρὸς τὸν Μωαμεθανισμόν.

Οἱ Ἐρζεγοβίνειοι εἶναι ἐπιμύηκεις, ἰσχυροὶ καὶ ἄνδρες. Τὸ μέγεθος τῶν ἀνδρῶν κατὰ κανόνα εἶναι ἐξ ποδῶν. Ἐξαιρέσειν ποιοῦσιν οἱ κάτοικοι τῶν βαλτωδῶν καὶ ἐπινόσων μερῶν. Συνειθισμένοι ἀπὸ τῆς νεαρᾶς αὐτῶν ἡλικίας εἰς τὰς ἐπιπονωτέρας τῶν ἐργασιῶν, εἰς τὸ νὰ ἀναβαίνωσι βράχους ἀποκρήμους, ἀντέχουσι πρὸς τὰς κόπους. Ἀλλὰ ἡ ἀπομόνωσις αὐτῶν, ἡ δίαιτα αὐτῶν ἐν μέσῳ τῶν δασῶν καὶ τῆς ἐρημίας, ἡ ἔλλειψις συγκοινωνίας ἔχουσιν ἐξαγριώσει τὰ ἦθη αὐτῶν, ἡ δὲ διάνοιά των εἶναι περιορισμένη. Ἐπὶ ἀνοικτοῦ πεδίου δὲν ἀναλαμβάνουσι τὸν ἀγῶνα καὶ ἐὰν ὑπερβάλλωσι τοὺς ἐναντίους των σωματικῶς. Τὰ ὄρη τῆς γενεθλίου των χώρας εἶναι ἀπαραίτητα εἰς αὐτοὺς ὅπισθεν ὅμως τῶν βράχων τούτων εἶναι ἔχθροι δόλιοι καὶ λίαν ἐπικίνδυνοι. Ὅλα τὰ μέσα τοῖς φαίνονται συγχωρητὰ διὰ νὰ πνίξωσι τὸ κατὰ τῶν Τούρκων μίσός των.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΣΚΥΛΟΥ

ΜΟΥΣΤΑΦΑΣ

Χθὲς διέβαινα τὴν γέφυραν τῶν Τεχνῶν. Ἐβρεχε, καὶ ὁ ποταμὸς κατεβίβαζε ρεύματα κίτρινα καὶ βορβορώδη καὶ ὅμως ἡ γέφυρα ἦτο πλήρης ἀπὸ ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ἐβλεπαν εἰς τὸν ποταμόν. Εἷς γάτος ἐπνίγετο—θέαμα φρικτόν! μὲ ὀρθωμένον τὸν μύστακα, τοὺς ὀφθαλμοὺς γουρλωμένους, εἶχε προσηλωμένον ἐπάνω μας τὸ πλῆρες μίσους ἄμα καὶ ἰκετευτικὸν βλέμμα του. Ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἐσάλευσε. Διέβη τότε ἀπὸ ἐκεῖ εἰς σκύλλος τῆς Νέας Γῆς, γαλήνιος καὶ ὑπερήφανος, μὲ τρίχα στιλπνὴν καὶ καλοὺς ὀφθαλμοὺς. Ἐκύτταξε καὶ αὐτὸς, ἔκαμεν ἐν πῆδημα, καὶ ἤρπασε τὸν γάτον—τὸν ἄσπονδόν του ἔχθρον!—τὸν ὅποιον καὶ ἔφερεν ἐξω εἰς τὴν ἀπόκρημον ὄχθην. Ἀκολούθως δὲ, χωρὶς νὰ προσέξῃ μήτε εἰς τὰς ὀμιλίαις μήτε εἰς τὰ συγχαρητήρια, διέσχισε τὸ πλῆθος καὶ ἐγένετο ἄφαντος.

Ἡ πράξις τοῦ σκύλλου τούτου τῆς Νέας Γῆς μ' ἐνθυμίζει μίαν ἱστορίαν.

Ἐγνώρισα εἰς τὸ Χάβρ ἓνα σκύλλον ὀνόματι Μουσταφᾶν. Ἦτο μικρὸς, χωλὸς, δειλὸς καὶ ἄ-

χαρις. Ὁ δεξιὸς του ὀφθαλμὸς ἔλειπεν, ὁ δὲ ἀριστερὸς, ὅστις δὲν εἶχε βλαφθῆ, ἐνέπνεε συμπάθειαν ἀπερίγραπτον.

Εὐρέθη μίαν ἐσπέραν εἰς μίαν ἄκρην τοῦ δρόμου. Ὁ εὐρὼν αὐτὸν ἦτο μεθυσμένος, ἀλλ' ἔκαμεν καλὸν μεθύσι. Τὸν ἐπῆρεν εἰς τὰς χεῖράς του, ἔπλυνε τὴν πληγὴν του καὶ ἔβλακεν ἐπ' αὐτῆς ἐπίδεσμον. Ὁ σκύλλος ἀφῆκε καὶ τὸν ἔκαμαν ὅ,τι ἤθελεν, χωρὶς νὰ τοιμήσῃ ἐν τούτοις νὰ γλείψῃ τὴν χεῖρα ἥτις τὸν ἐθεράπευσεν. Ἀφ' οὗ ἐτελείωσεν ὁ ἐπίδεσμος, ὁ ἄνθρωπος ἀπεκοιμήθη.

Τὴν ἐπιούσαν ἐξυπνήσας, ἐξεπλάγη ὀλίγον ἰδὼν τὸν σκύλλον, ἔχοντα τὴν κεφαλὴν του ἐστραμμένην πρὸς αὐτὸν, καὶ ζητοῦντα τὸ βλέμμα του. Ἐνθυμήθη ἐν τούτοις τὰ διατρέξαντα καὶ—ἐπειδὴ δὲν ἦτο πλέον μεθυσμένος—ἠθέλησε νὰ διώξῃ τὸ πτωχὸν ζῶον. Ἀλλ' αὐτὸ ἔδειξε τοιαύτην λύπην, ὥστε ὁ Ῥοβέρτος (τοῦτο τὸ ὄνομα εἶχεν ὁ νέος) τοῦ ἔκαμεν ἐν θάπτεμα, καὶ δὲν τὸν ἐπρόσεξε πλέον.

Ὁ κύριος καὶ ὁ σκύλλος ἔζησαν τοιουτοτρόπως δύο ἔτη—ἄνθρωπος συγκατένευε νὰ ἀγαπᾶται. Ἐπειτα ἡ ἀγάπη τοῦ σκύλλου οὐδόλως ἦτο ὀχληρά. Ἐμενε ἀπομακρυσμένος, ἀτενίζων μὲν πρὸς τὸν κύριόν του, ἀλλ' οὐδόλως προκαλῶν τὰ θωπεύματά του.

Ἀφ' οὗ ἐπέροσαν τὰ δύο ἔτη, ὁ σκύλλος ἠσθένησε, καὶ ἀσθένειαν φρικώδη—ὁ νέος δὲν ἠθέλησε νὰ λερῶσῃ τὰς χεῖράς του, καὶ ἐπειδὴ τότε δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸ Χάβρ κυνοκομεῖον, ἀπεφάσισε νὰ πνίξῃ τὸν Μουσταφᾶν.

Ὁ Ῥοβέρτος ἐπρόσμενε μίαν ἐσπέραν καθὼς ἐκείνην ὅπου εἶχεν εὔρει τὸν Μουσταφᾶν, καὶ ὑπῆγε μετ' αὐτοῦ ἕως εἰς τὴν προκυμαίαν. Ἡ θάλασσα ἦτο φουσκωμένη, ὁ οὐρανὸς ἀσέληνος, τὰ κύματα ὄρμων καταπράσινα κατὰ τῆς προκυμαίας, ὅπου συνετρίβοντο εἰς λευκοὺς ἀφρούς· ὁ φθινοπωρινὸς δὲ ἄνεμος τὰ ἐμάστιζε συρίζων. Ὁ Ῥοβέρτος ἔδесе μίαν πέτραν εἰς τὸν λαίμῳ τοῦ σκύλλου, ὅστις ἔτρεμεν ἀπὸ τὸν πυρετὸν, τὸν ἤρπασε, καὶ τὸν ἐβρίψεν εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Μουσταφᾶς δὲν ἀφῆκε κραυγὴν παραπόνου· ἠκούσθη μόνον ὁ ὑπόκωφος κρότος σώματος καταπίπτοντος εἰς τὸ ὕδωρ. Ὁ νέος, ἐντραπείς ὀλίγον, ἔκλινε—διὰ τὰ ἔδη· ὁ ἄνεμος ἐπῆρε τὸν σκυῶφόν του. Ἦτο σκυῶφος κεντημένος ἀπὸ φιλικὴν χεῖρα· τὸν ἐζήτησε μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀλλὰ δὲν εἶδεν ἄλλο τι παρὰ τὸν λευκὸν ἀφρόν τῶν κυμάτων. Ἐπανῆλθεν οἴκαδε καταλυπημένος—διὰ τὸν σκυῶφον!

Ἦτο πλαγιασμένος πρὸ μιᾶς ὥρας, ὅτε ἀκούει γρατσούνισμα εἰς τὴν θύραν. Ἰπῆγε καὶ ἤνοιξεν. Εἰς τὸ κατώφλιον τῆς θύρας ἐκάθητο ὁ Μουσταφᾶς ἀκουμβισμένος εἰς τὸν τοῖχον, καὶ κρατῶν τὸν σκυῶφον εἰς τοὺς ὀδόντας του. Ἦτο καθημαγμένος, τὸ νερὸν ἔτρεχεν ἀπὸ τὰ μαλλία του, τὰ ὅποια εἶχαν λάβει χρώματα πα-